

УДК 37.091.33-027.22:811.521(049.2)

*С. Горбуньова, викладач кафедри східних мов
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

ДИСКУСІЯ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається можливість використання на заняттях з японської мови дискусії як інтерактивної форми навчання, для розвитку комунікативної компетентності студентів. Розглядаються переваги та недоліки такого виду роботи, аналізується ефективність дискусії як методу розвитку комунікативної компетентності.

***Ключові слова:** мовна особистість, вторинна мовна особистість, мовна компетентність, мовленнєва компетентність, комунікативна компетентність, інтерактивні методи навчання, дискусія, обговорення.*

Перед закладами вищої освіти завжди стояла мета випустити у великий світ особистість, яка була б здатною вирішувати будь-які поставлені перед нею завдання, не зважаючи на складність чи невизначеність умов. Випускник вищу повинен бути всебічно розвинутою, духовно багатою, національно свідомою людиною, яка вміло орієнтується в потоці різнопланової інформації та може вільно висловлювати та відстоювати власні життєві переконання. Потреба в творчих, діяльних, активних, обдарованих, інтелектуально й духовно розвинених громадянах зумовлює орієнтацію навчально-виховного процесу на становлення й розвиток особистості, яка здатна також і до самовдосконалення, самоосвіти та саморозвитку, яка використовує здобуті знання для творчого розв'язання життєвих проблем та прагне реалізувати себе у своїй професійній сфері.

Зважаючи на процес глобалізації, для випускників закладів вищої освіти стає необхідним бути обізнаними не тільки у свої професійній сфері, але й знати як мінімум одну іноземну мову. В свою чергу, знання іноземної мови – це не тільки знання лексики та граматики, але й здатність використовувати отримані знання з найбільшою користю та ефективністю, вільно спілкуватися в міжнародному просторі. Отже мета навчально-виховного процесу зараз - розвиток мовної особистості, яка викликана новими освітніми реаліями, потребою у швидкій адаптації до умов полікультурного світу. Це включає в себе формування у студента певного набору різних компетенцій, необхідних для становлення його як особистості та члена суспільства. Серед таких компетенцій є мовна, мовленнєва, комунікативна та культурологічна компетенції.

Актуальність роботи визначається необхідністю формування у студентів знань іноземної мови, навичок її використання та розвитку самостійності та творчого мислення. Комунікативна компетентність студентів безпосередньо пов'язана з їх успіхами та досягненнями в подальшому професійному житті, тому її розвитку потрібно приділяти неабияку увагу. Проведений аналіз практичних занять, на яких використовувалися дискусії як метод навчання складає наукову новизну даної статті.

Мета роботи – обґрунтувати впровадження в процес навчання японської мови дискусій спираючись на їх беззаперечний потенціал як інтерактивних методів навчання та аналіз головних переваг та недоліків їх використання.

Спираючись на мету, в роботі було поставлено завдання дослідити головні особливості інтерактивних форм навчання, виявити закономірності розвитку «мовленевої особистості» та обґрунтувати доцільність використання дискусій на заняттях з японської мови. Основним методом дослідження для цієї роботи було обрано метод спостереження та описовий метод.

Об'єктом дослідження послужили практичні заняття з японської мови, на яких було використано методи дискусії, а предметом, в свою чергу, особливості використання інтерактивних методів навчання, зокрема, дискусій.

Матеріалом слугували теоретичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників та проаналізовані заняття з дисципліни «Практика усного та писемного мовлення (яп.)», а також анкетування студентів.

Поняття “мовна особистість” у сучасній науці справедливо вважається міжгалузевим, оскільки в ньому відбиваються філософські, психологічні, соціальні, культурологічні і суто лінгвістичні аспекти. Вперше це поняття було введено в 30-х роках В.Виноградовим. Спираючись на визначення, що надано у «Короткому тлумачному словнику» за редакцією С.Єрмоленко, під мовною особистістю науковці розуміють «поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності. Мовна особистість свідомо ставить до своєї мовної практики, несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі». [2, с. 93]

В межах загального поняття «мовна особистість» виділяють більш конкретне – “вторинна мовна особистість” (Н. Гальскова, Ю. Караулов, М. Колпакова, О. Леонтович, І. Халєєва [8]), і саме на формування такої особистості зорієнтований сьогодні процес навчання іноземних мов. Трактують вторинної мовної особистості базується на залученні через нерідну мову не тільки до вторинної мовної системи інофонної лінгвокультури, але й до концептуальної картини, у межах якої відбувається становлення національного характеру й менталітету носія мови [8, с.277]. Таким чином, вторинна мовна особистість – це сукупність рис людини, яка передбачає оволодіння вербально-семантичним кодом мови, що вивчається, тобто „мовною картиною світу” носіїв цієї мови, а також концептуальною картиною світу, що дає можливість людині зрозуміти нову для неї соціальну дійсність.

Навчання японської мови в університеті має на меті формування у студента наступних компонентів вторинної мовної особистості: лінгвістичної компетенції (теоретичні

знання про японську мову; дисципліни «Теоретичний курс японської мови», «Практична граматики японської мови», «Історія японської мови»); мовної (практичне оволодіння японською мовою; дисципліни «Практика усного та писемного мовлення», «Теорія та практика перекладу з японської мови»); комунікативної (використання японської мови відповідно до ситуації спілкування, навички правильної мовної поведінки; дисципліни «Практика усного та писемного мовлення»); культурологічної (входження в культуру японської мови, подолання культурного бар'єру у спілкуванні; дисципліни «Історія японської мови», «Історія і культура Японії», «Країнознавство Японії»).

Розвиток комунікативної компетентності студента це важливий компонент, оскільки, відповідно до зазначеного вище визначення, мовна особистість характеризується не тільки знаннями, а й вміннями, як вона використовує доступні знання та вміння. Теоретичний запас інформації, який не підкріплено практичними навичками застосування цієї інформації – це неефективний ресурс. Тому завдання викладача організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб отримані теоретичні та практичні знання студенти навчилися використовувати якомога ефективніше. Іншими словами, комунікативна компетенція - це здатність і реальна готовність студента до вільного спілкування відповідно цілям, сферам і ситуаціям реального спілкування, готовність до адекватної мовної взаємодії та взаєморозуміння.

На заняттях з японської мови доречно використовувати різні методи навчання, для досягнення різних цілей та задач. Розвиток комунікативної компетентності потребує використання інтерактивних методів навчання, які передбачають активну взаємодію викладача та студентів. Сутність інтерактивних форм навчання можна дослідити, звертаючись до праць таких вчених як Л. Артемова, С. Гончаренко, О. Завалевська, Н. Мурадова, Л. Пироженко, О. Пошетун, Г. Пятакова, та інших.

Одним з дієвих методів серед інтерактивних форм навчання є дискусія [5, с.54]. Дискусія – 1) метод навчання, який передбачає організацію спільної мовної діяльності з метою пошуку ефективного розв'язання певної проблеми; 2) один із методів розв'язання спірних питань [5, с. 141]. Науковець Ч. Купісевич зазначає: «Сутність дискусії полягає в обміні думками на певну тему між учителями й учнями або тільки між учнями» [3, с.142]. Ці думки можуть бути як власними, так і спиратися на погляди інших людей. Ефективну дискусію характеризує розмаїття думок, бажання відшукати найбільш прийнятний варіант розв'язання дидактичної проблеми й активна участь у ній співрозмовників. Інколи дискусії використовуються викладачами, які хочуть зменшити час власного говоріння з метою залучення більшої кількості студентів у розмові мовою, що вивчається. Проте не можна забувати що викладач також повинен брати активну участь в дискусії, підтримувати та контролювати її. Не зважаючи на те, що викладач повинен демонструвати перед учнями зразок високого стилю аргументації своєї позиції, учити студентів точно висловлювати свої думки і терпимо відноситися до їхніх формулювань, шанобливо вносити поправки до їх аргументації, інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим.

Дискусії на заняттях з японської мови (наприклад, в рамках дисципліни «Практика усного та писемного мовлення (яп.)), використовуються викладачами для досягнення різних навчальних цілей. Найголовнішими можна назвати наступні:

- допомогти студентам побудувати своє власне висловлення японською мовою. Обговорення теми допомагає студентам розвивати свої навички аудіювання та говоріння, підвищує їхню здатність думати японською;

- сприяти залученню студентів до участі у подальших публічних дискусіях. Для того щоб відбувалося ефективне навчання, студенти не можуть бути залежними лише від викладача та повинні взяти на себе відповідальність за власне самостійне навчання. Використання дискусій є одним із засобів зробити це, бо завдяки ним студенти можуть висловити свої власні думки та ідеї;

- допомогти студентам усвідомити важливі навички спілкування (комунікативні навички). Дискусії забезпечують викладача засобами, щоб з'ясувати, якими мовленнєвими навичками студенти вже вільно володіють і які навички ще потребують подальшого розвитку.

Цікавими для студентів можуть бути важливі сьогоденні події культурного та громадського значення, такі, як концерти та вибори, зустрічі на вищому рівні та кінопремії, стихійні лиха тощо, тому такі теми часто обговорюються в класі. Викладач може скористатися інтересом студентів для того, щоб заохотити їх до дискусії. У такій ситуації відбувається природний процес спілкування, якому характерна невимушеність та легкість. Цей тип обговорення надає студентам змогу формулювати і висловлювати незалежне мислення і власні думки. Обговорюючи цікаву тему студенти вже не потребують постійного спонування з боку викладача.

На практичних заняттях в групах (спільні заняття 3 та 4 курсів, 2 та 3 курсів), для початку дискусії студентам було запропоновано наступні теми, спираючись на їх актуальність: 「第90回アカデミー賞についてどう思いますか。賞を受けた映画、『シェイプ・オブ・ウォーター』を見ましたか。」 (*Які ваші думки щодо цьогорічної кінопремії Оскар? Чи дивилися ви фільм, що отримав нагороду, «Форма води»?、「火星への飛行を考えていますか? これは私たちの本当の未来または空想小説ですか。」* (*Чи задумувалися ви про польоти на Марс? Чи справді це наше майбутнє чи лише вигадки фантастів?*), 「遠隔教育：長所と短所。」 (*Дистанційна освіта: переваги та недоліки*).

Заняття за позначеними темами було проведено з дотриманням правил проведення дискусій [3, с. 55]: було обрано тему, складено план та приблизний перелік питань для обговорення. В ході дискусії студенти висловлювали свої думки, ділилися власним досвідом та емоційно реагували на коментарі своїх одногрупників. Тема, пов'язана з кінематографом, визвала неабияку зацікавленість серед студентів, кожен прагнув поділитися власними думками щодо претендентів та переможців у різних номінаціях, відстоювали свою позицію щодо вражень від кінострічок. Наступною темою, що була представлена студентам для обговорення, було питання наукових досягнень та можливості підкорення космосу. Майже кожен студент має власний погляд на це питання: хтось вважає це реальністю та сподівається, що згодом наука дозволить нам вільно пересуватися у космосі, дехто – навпаки, не вірить у наші можливості, ще одна позиція – наука повинна розвиватися на землі та удосконалювати наше життя тут. Запропонована тема з питань дистанційної освіти визвала інтерес з боку студентів 3 та 4 курсів, оскільки вони мали змогу на власному досвіді порівняти

дистанційне навчання та стаціонарне (у 2014-2015 навчальному році факультет іноземних мов ЛНУ імені Тараса Шевченка організував навчальний процес за допомогою платформи дистанційного навчання Moodle).

Після проведених занять студентам було запропоновано анкетування з відкритими питаннями: «Чи бажаєте ви брати участь у наступних дискусіях?», «Чи задоволені ви ходом дискусії?», «Чи отримали ви нові знання з теми обговорення?», «Чи змінили ви свою точку зору з означуваного питання?». Після аналізу отриманих результатів можна зробити висновки, що студенти, в більшості своїй, відчують інтерес до такої форми роботи на заняттях, відмічають користь та ефективність обговорення теми з різних сторін. Студенти відмічають, що після дискусій не змінюють свою точку зору на проблемні теми, але вони з більшою повагою ставляться до поглядів та переконань свої товаришів. З недоліків такої форми роботи можна назвати зазначені студентами проблеми відхилення від теми, інколи занадто жорсткі коментарі щодо поглядів інших.

З позиції викладача японської мови, аналіз проведених занять дозволив виявити сильні та слабкі сторони кожного, наявність «пробілів» в лексичному запасі деяких студентів. Показав спектр інтересів в групі та надав можливість організувати подальше навчання спираючись на цю інформацію. Проблемами при проведенні дискусійних занять в групах можна назвати відсутність необхідної дружньої атмосфери довіри та необхідність створення правил проведення дискусій. Проте, не зважаючи на це, досвід проведення обговорень в групах можна вважати успішним.

Дискусія є дієвим методом навчання, проте для більшої ефективності її можна поєднувати з іншими видами діяльності на заняттях та при самостійній роботі. Підготовка презентацій та проектів з подальшим їх обговоренням, читання та аудіювання текстів, повідомлень, що мають в собі інформацію, яка була б цікавою темою для дискусії. Короткі сесії у форматі питання-відповідь щодо матеріалів для читання можуть надавати викладачам засоби, які дозволяють їм перевірити розуміння текстів студентами а також підвищувати мотивацію студентів до виконання подальших завдань.

У висновку зазначимо, що дискусія має високу ефективність для закріплення інформації та навчального матеріалу, творчого осмислення вивченого, формування ціннісної орієнтації, а також формування комунікативної компетентності студентів, які вивчають японську мову. Широке застосування методу дискусії при вирішенні проблемних ситуацій сприяє розвитку логічного, самостійного і критичного мислення студентів, дозволяє їм набути важливих для особистої та громадської діяльності вмій висловлювати та відстоювати свою точку зору та у цей же час прислуховуватися до чужої думки. Звичайно, дискусія не є ультимативним засобом розвитку комунікативної компетентності студентів. Для ефективного її застосування викладачу треба розробити свої власні стратегії для розгортання та підтримання дискусій на заняттях з японської мови, які б брали до уваги можливості студентів, враховували їхні слабкі та сильні сторони. Також треба бути уважними, щоб не зловживати дискусіями як єдиним можливим засобом навчання. Необхідно використовувати всі доступні викладачу засоби та методи, щоб розвиток мовної особистості проходив рівномірно та всебічно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Brown H. D.* Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy / H. Douglas Brown. – New York: Longman, 2000. – 480 p.
2. *Єрмоленко С. Я.* Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К.: Либідь, 2001. – 223 с.
3. *Куписевич Ч.* Основы общей дидактики / Чеслав Куписевич. – М.: Высшая школа, 1986. – 320 с.
4. *Мартинець А.М.* Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання / А.М.Мартинець // Відкритий урок. – 2003. – № 7-8. – С. 28-31.
5. *Пометун О.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко; за ред. О.І.Пометун. – К., 2004. – 192 с.
6. *Тарнопольский О. Б.* Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. – К.: Фірма «НІКОС», 2006. – 218 с.
7. *Топтугіна Н. М.* Психолінгвістичні та комунікативні аспекти навчальної дискусії у процесі вивчення іноземної мови // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. – К.: Вид. центр КНЛУ, НМАУ, 2001. – № 15. – С. 92-96
8. *Халеева И. И.* Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста / И. И. Халеева // Язык-система. Язык-текст. Язык-способность. – М.: Институт русского языка РАН, 1995. – С. 277–278.
9. *Ягупов В. В.* Педагогіка: [навч. посіб.] / Василь Васильович Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с

Стаття надійшла до редакції 30.03.2018

С. Горбунёва, преподаватель кафедры восточных языков
ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

ДИСКУССИЯ КАК ПРОДУКТИВНЫЙ МЕТОД РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЯПОНСКОМУ ЯЗЫКУ

В статье рассматривается возможность использования на занятиях по японскому языку дискуссии как интерактивной формы обучения, для развития коммуникативной компетентности студентов. Рассматриваются преимущества и недостатки такого вида работы, анализируется эффективность дискуссий как метода развития коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: *языковая личность, вторичная языковая личность, языковая компетентность, речевая компетентность, коммуникативная компетентность, интерактивные методы обучения, дискуссия, обсуждение.*